

Õpikud väärtuskasvatuse tööriistana

Nelli Jung, TÜ eetikakeskus

Hariduse eesmärk

Millist inimest me tahame kasvatada?

Milliste iseloomuomadustega inimesi me tahame näha tegutsemas tuleviku Eesti ühiskonnas?

Teadmiste omandamine ühe osana kooliharidusest

Teadmisi ei saa anda väärtusvabalt –
väärtuskasvatus tunnis ja koolis on
paratamatu.

- Kui pikalt mäletatakse koolis omandatud faktiteadmisi?
- Kui pikalt mängivad inimese elus rolli kooli mõjusfääris kujunenud isikuomadused?

Meetodid

- Iseloomukasvatus – väljavalitud väärtuste kujundamine, mõjutamine kompleksset koolikultuuri kaudu
- Väärtuste selitus – väärtuste märkamine, üles leidmine, ratsionaalne arutamine ilma omapoolsete hinnanguteta

Arutlemine

- Küsimused/ülesanded suunavad arutlema ning seoseid ja põhjuseid otsima
- „Miks ei taha inimesed kodukoha murdest loobuda? Püüa leida vähemalt kolm põhjust.“,
- „Kuidas aitab ilukirjanduse lugemine keeleoskust arendada?“, „Arutlege rühmades, mis toimuks, kui kirjakeelt ei peaks õppima...“
- Sõja käsitlemisel on kujutatud nii ründaja kui rünnatava vaatepunkti, misjärel arutatakse.

Enda arvamus

- Õpikus esitatakse inimeste erinevaid arvamusi ja antakse ülesanne: „Kas oled tema arvamusega nõus? Põhjenda.“
- Võrrelge toodud arvamusi vägivalla näitamise kohta televisioonis: „Kumma arvamusega oled rohkem nõus? Põhjenda“
- Vabavastuselised küsimused ja ülesanded. Õpilasi suunatakse leidma positiivset ja negatiivset vaadeldavate elunähtuste puhul.
- „Selgita, mille poolest erineb parlamentaarne demokraatia presidentaalsest. Miks nimetatakse neid mõlemat demokraatlikuks valitsemisviisiks? Kumb valitsemisviis sulle rohkem meeldib? Miks?“
- Ülesandeks oma kirjutatud loo hindamine.

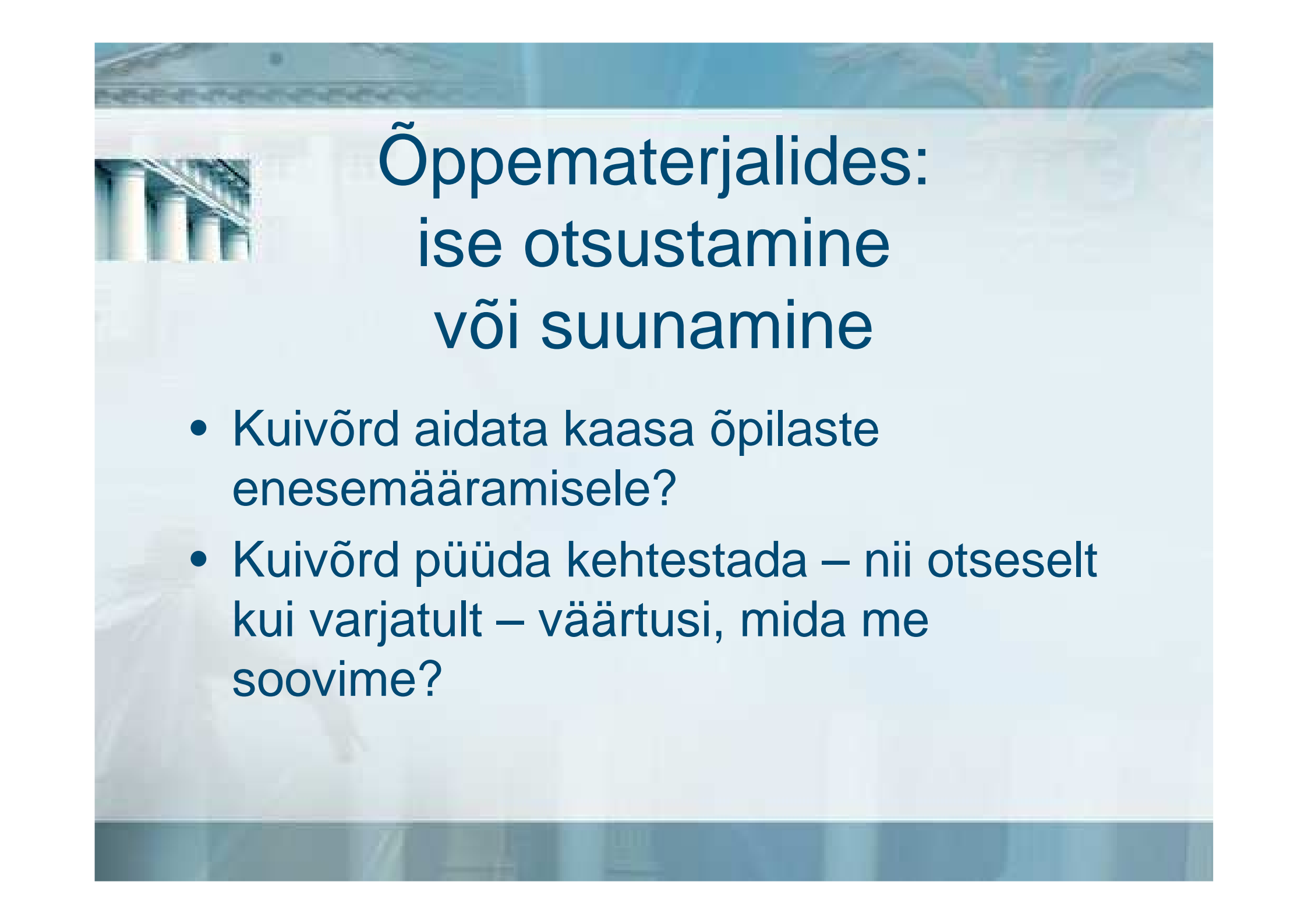

Tunnete märkamisele ja väljendamisele tähelepanu pööramine.

- Teatriteema juures küsimused: „Kuidas sina oma tundeid kõige paremini väljendad? Kas joonistad pildi, kirjutad kirja, luuletad või mängid hoopis mõnda muusikariista?“, „Kuidas sa sooviksid, et inimesed väljendaksid sulle oma tundeid (rõõmu, viha, kurbust...)?“, „Too näide etendusest, luuletusest, pildist, filmist, mis sinus rõõmsaid või kurbi tundeid tekitas.“
- Jõuluteema juures küsimused: „Kas sulle meeldib kingitusi saada? Mida sa tunned, kui saad kingituse?“, „Kas sulle meeldib kingitusi teha? Mida sa tunned kingitusi tehes?“
- Mida arvad klassikalisest muusikast sina? Kuulake klassis üht tuntud klassikalise muusika teost.
Kirjuta oma mõtetest ja tunnetest, mis sind seda

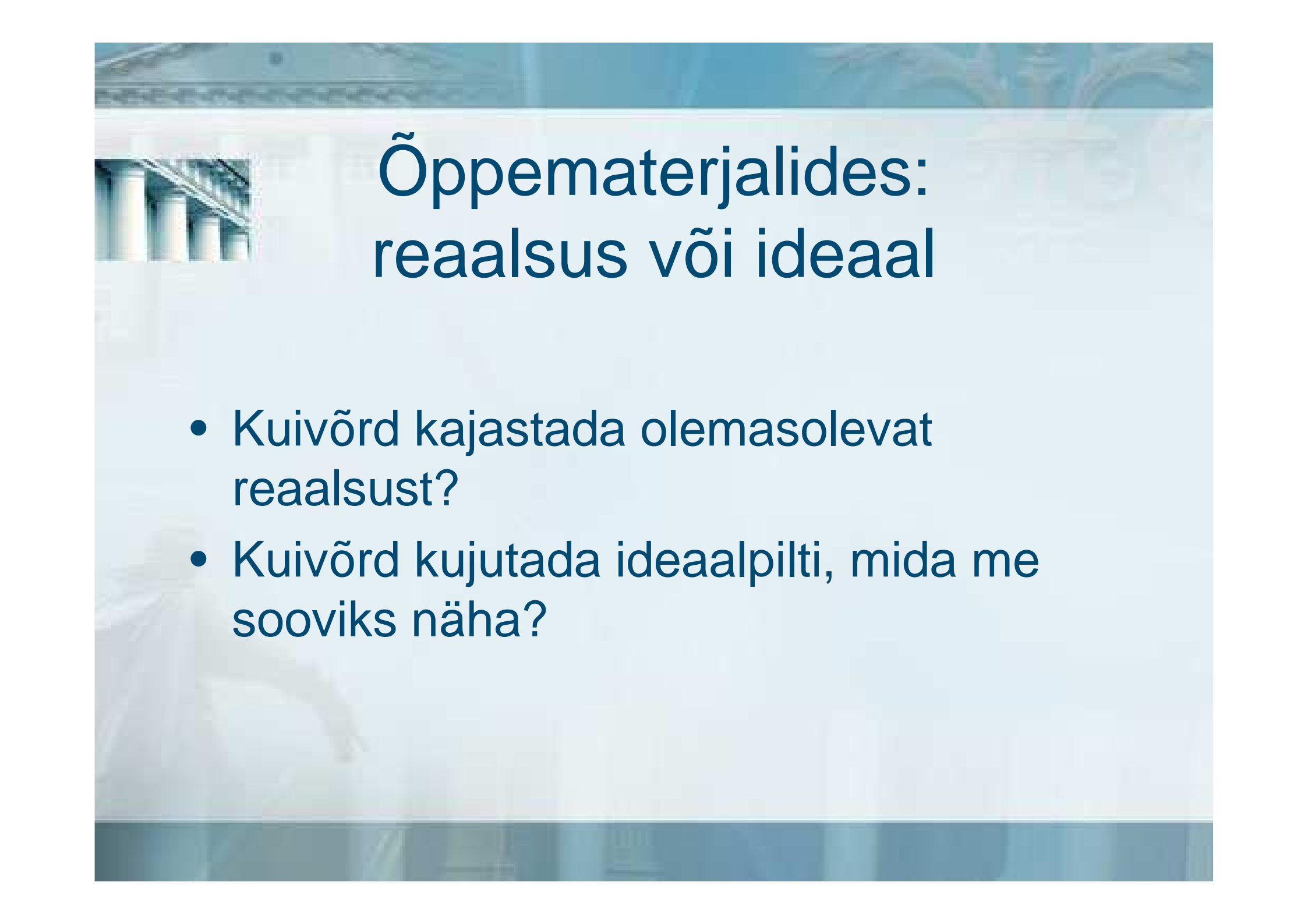

- Tekstis „Õppija“ on loetletud edukale õppijale vajalikud omadused. Ülesanded: „Analüüsi järgmiste küsimuste abil ennast kui õppijat. –Kui enesekindlaks inimeseks sa end pead? –Miks sa õpid? /.../“, „Missuguse järelduse võid teha enda kui õppija kohta?“
- Jutt „Keskaegne linn“. Ülesanne: „Moodustage klassi lastest riskülikukujuline „kindlusemüür“. Iga laps on üks müürikivi ja ütleb vaikselt ühe lause või sõna kindluse elu kohta ning kordab seda. Sisenege kordamööda kindlusesse ja kuulake, mida müür räägib. Milliseid tundeid see müür tekitab?“
- „Sageli tajuvad inimesed üht ja sama olukorda sootuks erinevalt. Kujuta ette kahte inimest: üks on optimist, teine täielik pessimist. Mõlemad on sarnases olukorras – kumbki on võistlusel saanud 3. koha. Kirjelda mõtteid ja tundeid, mis valdavad sellise olukorra puhul optimisti, mis pessimisti.“

Õppematerjalides: ise otsustamine või suunamine

- Kuivõrd aidata kaasa õpilaste enesemääramisele?
- Kuivõrd püüda kehtestada – nii otseselt kui varjatult – väärtusi, mida me soovime?

Õppematerjalides: reaalsus või ideaal

- Kuivõrd kajastada olemasolevat reaalsust?
- Kuivõrd kujutada ideaalpilti, mida me sooviks näha?

Matemaatika

- huvi ümbritseva vastu
- teistega arvestamine
- korraarmastus
- õppimistahe
- terviklikkus, süsteemsus
- ausus
- tolerantsus
- säästlikkus
- vastutustunne
- algatusvõime
- eduelamus
- järjepidevus, püsivus
- täpsus ja tähelepanelikkus
- reeglite järgimine

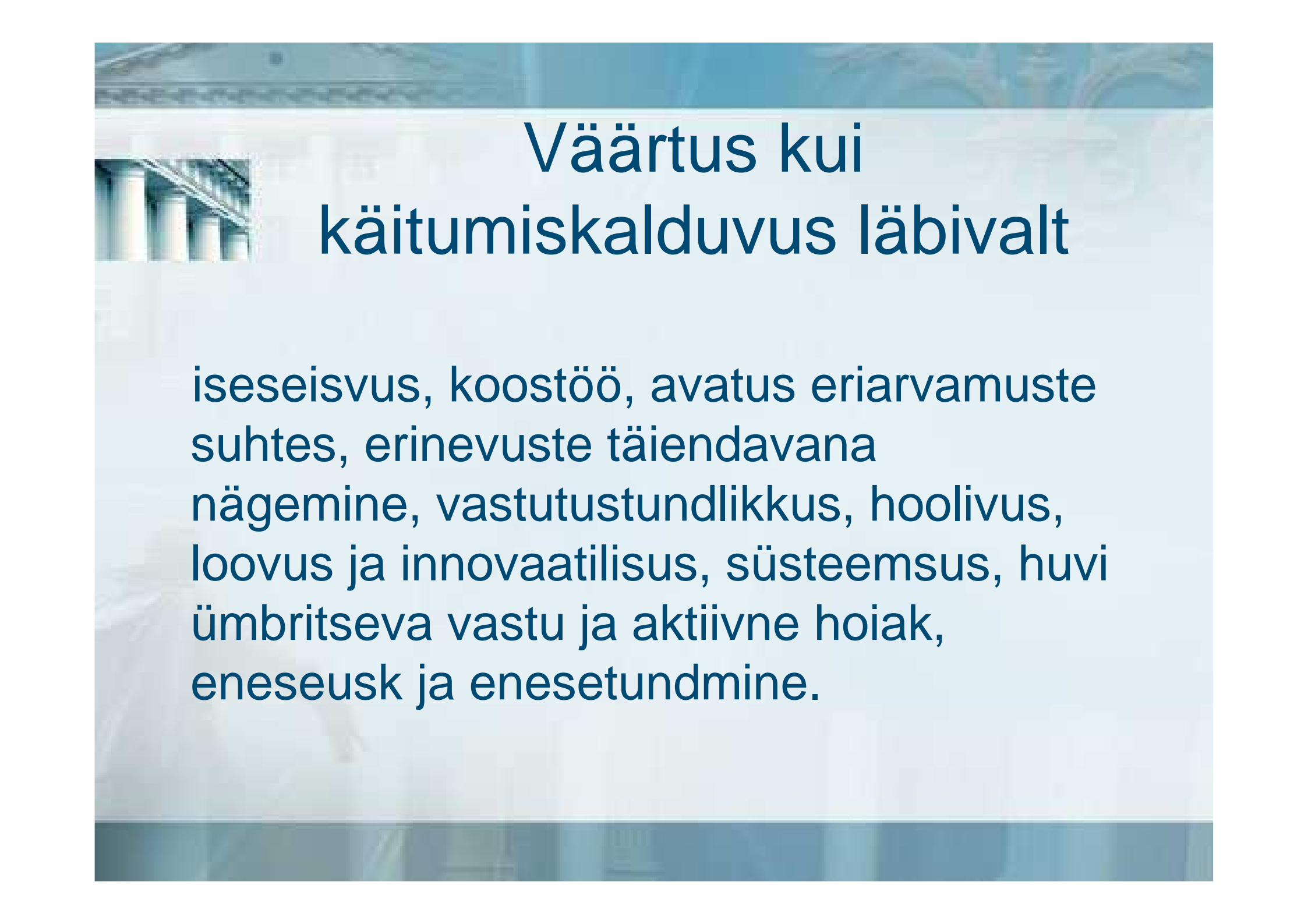
Väärtuste eri rollid

- Väärtused kui käsitusobjektid, mida õpitakse märkama ja tundma, mille üle arutatakse jne
- Väärtused kui käitumiskaldused ehk sisseharjunud käitumisharjumused, mis praktilistes valikutes ilmnevad

Väärtus kui käsitlusobjekt konkreetses aines

- Füüsika – vastutustunne
- Geograafia – keskkonna hoidmine
- Ajalugu – demokraatia, vabadus
- Keemia – säästlik eluviis, ohutus
- Muusika – mitmekesisus, autorsus
- Loodusõpetus – elu väärtustamine

Väärtus kui käitumiskalduvus läbivalt

iseseisvus, koostöö, avatus eriarvamuste suhtes, erinevuste täiendavana nägemine, vastutustundlikkus, hoolivus, loovus ja innovaatus, süsteemsus, huvi ümbritseva vastu ja aktiivne hoiak, eneseusk ja enesetundmine.

Abimaterjalid

www.eetika.ee

- Erinevad eetika valdkonnad: haridus ja eetika, keskkonna eetika, teaduseetika, religioon ja eetika, bioeetika, meediaeetika, arvuti- ja informatsiooni eetika jne
- Näitejuhtumid ja õppematerjalid väärtustega tegelemiseks ainetunnis
- Töö ainekavade tööversioonidega: metoodiline üldosa ja iga ainekava analüüs ja soovitused